

Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kelimeleri Telaffuz Etme Durumları

Secondary School on 6th Grade Students' Pronunciation of Words

Mukime Gülen Canlı* & Yusuf Tepeli**

Öz

Dil en geniş tanımıyla insanlar arasında iletişimi sağlayan bir sistemdir. İletişim de öncelikle konuşma ve dinleme ile gerçekleştirilir. Konuşma becerisi aynı zamanda öğrenciyi hayata hazırlayan bir beceri alanıdır. Konuşma becerisinin amacı; öğrencinin kendini doğru ifade edebilmesini, duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde aktarabilmesini, dili ve sözcükleri doğru kullanabilmesini sağlamaktır. Türkçeyi doğru ve etkili kullanabilmek için kelimeleri de doğru telaffuz edebilmek gerekir. Bu çalışmada 6. sınıf öğrencilerinin kelimeleri standart Türkçeye göre telaffuz etme durumlarını incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2017-2018 eğitim öğretim yılında Antalya'nın Serik ilçesinde bir ortaokulda öğrenim gören 27 altıncı sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin konuşmaları ses kayıt cihazıyla kaydedilerek yazıya geçirilmiş ve bu veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırmaya katılan 6. sınıf öğrencilerinin sınıf içi konuşmalarında kelimeleri doğru telaffuz etme oranı %82,55; kelimeleri standart dışı telaffuz etme oranı ise %17,45'tir. Kız öğrencilerin kelimelerin telaffuzunda erkek öğrencilerden daha başarılı olduğu, Türkçe dersi akademik başarısı 'yüksek' olan öğrencilerin kelimeleri doğru telaffuz etme durumunun Türkçe dersi akademik başarısı düşük ve orta düzeyli öğrencilere göre daha iyi olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ses olayları bağlamında en fazla ünsüz değişmesi ve ünsüz düşmesi yaparak standart dışı kullanımda buldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin telaffuzlarına zaman zaman ağız özelliklerinin yansdığı da görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Konuşma Eğitimi, Telaffuz

Abstract

With the widest definition, language is a system that provides communication between people. Communication is primarily carried out by speaking and listening. Speaking is also a skill area that prepares the student for life. The purpose of speaking skills; to express himself correctly, to transfer emotions and thoughts effectively, to use the language and words to ensure the correct use. In order to use Turkish correctly and effectively, it is necessary to pronounce the words correctly. In this study, it is aimed to investigate the pronunciation of 6th grade students according to standard Turkish. In this study, the case study model which is one of the qualitative research methods is used. The study group is 27th grade students studying in a secondary school in Serik district of Antalya in the 2017-2018 academic year. Students' speeches were recorded by recording with a voice recorder and these data were analyzed by content analysis technique. The rate of pronouncing the words correctly in the classroom speeches of the 6th grade students who participated in the study was 82.55%; the rate of non-standard pronunciation is 17.45%. It is seen that female students are more successful than male students in the pronunciation of words, and the students who have high degrees in Turkish Lessons pronounced more words correctly than the students who have medium or low degrees.

It has been determined that the students have the most consonant mutations and dropping a consonant in the context of sound events. It has also been observed that the pronunciations of the pupils reflect the characteristics of the accent from time to time.

Keywords: Teaching Turkish, Speaking Education, Pronunciation

* Akdeniz Üniversitesi, canlı-mukime@hotmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0003-4806-5703

** (Doç. Dr.); Akdeniz Üniversitesi, ytepel@akdeniz.edu.tr, ORCID: orcid.org/0000-0002-7634-6775

Extended Summary

Language is a means of communication. Conversation is the oldest and most frequently used way of communication in various ways. Speech begins in the first years after the birth of the individual and continues throughout life. Speech skills acquired in the family are developed through school training. Native language teaching in Turkey's primary and secondary schools is carried out in Turkish Lessons and in high schools it is carried out in Turkish Language and Literature Lessons. The speaking skill is one of the four basic language skills of Turkish teaching (reading, writing, speaking and listening/monitoring) and one of the most important tools of communication. In order to convey emotions and thoughts correctly to the recipient, speaking skills should be improved. According to the Basic General Objectives and Basic Principles of Turkish National Education which is included in the National Education Basic Law No: 1739; (Turkish Language Teaching Program, 2018).

- Developing listening, speaking, reading and writing skills,
- Ensuring the use of Turkish in a conscious, correct and attentive manner in accordance with the rules of speech and writing,
- Enabling students to express their opinions in an effective and understandable way both verbally and in writing through their feelings and thoughts are aimed.

One of the requirements of speaking skills and correct communication is that words are pronounced correctly. Karaağaç (2015), emphasizes that language is sound based, and that sound is the raw material of the language. Human beings observe living and nonliving things and define their reflections with the sounds they perceive. The best representations of entities are the associations of voices. Calling an entity with random sounds causes the real value of that entity not to be understood (Coşkun, 2015, p.15). In this respect, the sound size of the language should not be ignored. When communicating, the correct pronunciation of words will serve both to communicate the message correctly and communicate the language to the future correctly. Therefore, the pronunciation of words is an important issue that needs to be emphasized. In Turkish dictionary the word of "Pronunciation" means 1-Articulatory 2.Articulation. In this study, it is considered as the first meaning. Mispronunciation of words in a communication environment may lead to misinterpreting of the message, distraction, and in case of frequent mispronunciations, the seriousness of the conversation and the speaker may disappear. In this case, healthy communication can not be mentioned.

When developing speaking skills, problems must be identified and corrected by appropriate methods and techniques. The problems experienced in the speeches of students, their pronunciation status, their ability and inability to speak fluently and their reasons should be revealed. In this case, it will be easier to make suggestions for solving the problems. It is thought that this study will help the students to use Turkish correctly while talking, to determine the measures to be taken in order to pronounce the words correctly, and in the planning of the students who will improve their speaking skills. In the research on the subject, it was seen that the studies related to speaking and pronunciation were insufficient. Some of the researches have

been conducted on speech in native language (Çiçek, 2005; Yelok & Dolunay 2007; Yenen, 2012; Çerçi, 2013; Arslan, 2015; Dağ Pestil & Özden, 2018) and some of them are studies conducted in Turkish as a foreign language. (Demirci, 2015; Gürbüz & Güleç, 2016; Moralı, 2018).

The purpose of this study is to examine the pronunciation of the 6th grade students in terms of standard pronunciation in the class. Case study (one of the model of qualitative research methods) was used in the study. Bassegy (1999) described the case study as a study aiming to understand, define, predict or control an individual, group or culture status (Act. Saban & Ersoy, 2017). The study group consisted of 27 sixth grade students studying at a secondary school in Serik district of Antalya in the 2017-2018 academic year. The data of the study were collected with the personal information form developed by the researchers and the voice recorder. Prepared speeches were provided to students in accordance with the themes included in the textbooks. They were recorded, written and analyzed with the technique of content analysis. In this study, the pronunciation of the words is limited to the phonology. The phonology also analyzes changes in these sounds as well as structures of sounds and phonetics seen in every field of language (Karaağaç, 2015).

In the research, the rate of pronouncing the words correctly in the 6th grade students' classroom speeches was 82.55%; the rate of non-standard pronunciation of words was determined as 17.45%. Female students have a better level of pronouncing words than male students. It was seen that there was no difference in the pronunciation status of the students according to whether they received preschool education or not. The students who have high degrees in Turkish Lessons pronounced more words correctly than the students who have medium or low degrees. It was determined that the education level of the father positively influenced the pronunciations of the students, and that the students whose father had graduated from high school had less non-standard use compared to the students who were graduates of elementary school and middle school.

It was determined that the students were in non-standard use in the 7 sound cases (dropping a vowel, dropping a consonant, dropping a syllable, vowel mutation, consonant mutation, consonant derivation and metathesis) in the pronunciation of the words. Mostly, non-standard use was seen due to consonant mutation, it was followed by dropping a consonant and vowel mutation. It was also observed that the pronouns of the western group were reflected in the pronouns of the students (Karahana, 2017). In line with the results of the study, further studies on speaking skills and pronunciation are discussed. In lessons, it was considered necessary for the students to improve their speaking skills and to make improving studies to solve the pronunciation problems.

Giriş

İnsan her türlü ihtiyacını karşılamak için dili geliştirmiş ve kullanmıştır. Dil, insanların birbiriyle iletişimini, duygu, düşünce ve bilgi alışverişini sağlamıştır. Ergin'e (2005) göre, dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta. Aksan (1987), dili insanı insan yapan nitelik ve insanın duygu, düşünce ve isteklerini açığa vurmasına, yaşamasına olanak sağlayan bir unsur olarak tanımlamıştır. Türkçe sözlükte ise dil, insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005). Bu tanımların ortak noktası dilin bir iletişim aracı olarak insanlar arasında duygu, düşünce ve haberleşme aracı olmasıdır. Dilin en önemli işlevi hatta varlık sebebi insanlar arasında iletişimi sağlamasıdır. İletişim ise başta konuşma olmak üzere çeşitli yollarla sağlanır. Doğru ve etkili bir iletişimin ön koşulu iyi bir konuşmadır. Bu yüzden konuşmacı dilin imkânlarını en iyi şekilde kullanmalıdır.

Türkçe öğretiminin en önemli beceri alanlarından biri olan konuşma, ailede başlayıp okulda gelişen öğrenciyi hayata hazırlayan bir beceridir. İlk olarak ailede başlayan konuşma becerisi aile ve çevrenin etkisiyle şekillenir. Okuldaki eğitimler de öğrencinin toplum içinde, topluluk önünde, arkadaşlarıyla iletişimde, tartışmalarda, söz hakkı aldığı anda nasıl konuşması gerektiğini öğretir. Gelecekte mutlu, kendine güvenen, kendini sözlü olarak ifade edebilen, sorunlarını konuşarak çözebilen, dilini doğru kullanabilen başarılı bireyler olmalarını sağlar.

Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri"ne göre Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin; dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi, Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları, duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2018). Bununla birlikte 2005 yılında uygulamaya konan 5,6,7 ve 8. sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda konuşma kazanımları arasında yer alan "Kelimeleri doğru telaffuz eder." kazanımının son programlardan çıkarıldığı ve telaffuzla ilgili başka bir kazanımın son programlarda (5, 6, 7 ve 8. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı 2017, 2018) yer almadığı görülmüştür ancak bu durum telaffuz konusunun önemsenmediği anlamına gelmemektedir. Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarında "Öğrencilerin Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak doğru ve özenli kullanmaları..." ifadesinde Türkçenin doğru kullanımına dikkat çekilmiştir. Bu ifade konuşmayla ilgili telaffuz, vurgu vb. tüm kazanımları içinde barındırmaktadır.

Güzel konuşma, kişilerin kendini doğru ifade edebilme, duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde aktarabilme, dili, sözcükleri doğru kullanabilme yeteneğidir. Türkçeyi doğru ve etkili kullanabilmek için kelimelerin doğru bir şekilde seslendirilmesi gerekir. Karağaç (2015), dilin sese dayalı olduğunu, dilin ham maddesinin ses olduğunu vurgular. "İnsanoğlu canlı ve cansız varlıkları gözlemleyerek onların yansımalarını algıladıklarına uygun seslerle tanımlamıştır. Varlıkları en iyi temsil eden, tanıtılan seslerin birliktelikleridir. Bir varlığı rasgele seslerle adlandırmak o varlığın gerçek değerinin anlaşılmasına sebep olur" (Coşkun, 2015, s.15). Bu bakımdan dilin ses boyutunun göz ardı edilmemesi gerekir. Telaffuz kelimesi sözlükte "1. Söyleyiş, 2. Boğumlanma." anlamlarına gelir (TDK, 2005). Dilin doğru kullanılması için gereken becerilerden biri de telaffuz becerisidir. Yanlış söyleyişler zamanında uygun bir şekilde düzeltilmezse bu yanlışlar kalıcı olabilir. Gerekli tedbirleri zamanında alabilmek için derslerde konuşma uygulamalarına yeterince zaman ayrılmalı, öğrencilere sık sık söz hakkı verilmeli, sınıf

içi tartışmalar yaptırılmalı ve öğrencilerin yanlışları uygun bir şekilde düzeltilmelidir. Konuşma taklit edilerek öğrenilen bir beceridir. Bu nedenle aile, yaşanan çevre, arkadaşlar, öğretmenler, televizyon ve internet programları çocuklara rol model olur. Bu unsurların çocuklara doğru rol model olabilmeleri de konuşma eğitiminde büyük önem taşır.

Öğrencilerden beklenen sınıf ortamındaki konuşmalarında standart Türkçeyi doğru bir şekilde kullanabilmeleridir. Ancak zaman zaman ağız özelliklerinin sınıf ortamına yansdığı da görülür. Karahan (2017), Anadolu ağızlarını, doğu grubu ağızları (Ağrı, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Erzincan, Gümüşhane, Hakkari, Mardin vb. doğu ve güneydoğu illeri); kuzeydoğu grubu ağızları (Hopa, Artvin, Rize ve Trabzon) ve batı grubu ağızları (Adana, Afyon, Ankara, Antalya, Bartın, Bolu, Samsun, Sinop, Tokat, Zonguldak vb. doğu ve kuzeydoğu ağızlarının görüldüğü iller dışındaki tüm iller) olmak üzere üç grupta incelemiş bu grupların ağız özellikleriyle ilgili şu tespitlerde bulunmuştur (Karahan, 2017):

Doğu grubu ağızlarında alıntı sözcüklerdeki uzun ünlüler kısalmış, alıntı sözcüklerdeki ses yapısı gerileyici benzeşme yoluyla değiştirilir. Çok heceli kelimelerin sonundaki “ı, u, ü” ünlüleri “i” ünlüsü ile karşılır. “h” ünsüzü doğu grubunun karakteristik özelliğidir. Ön damak ünsüzü “g” iki ünlü arasında ve hece sonunda korunur. Bazı kelimelerde ön ses “y” düşer. Özellikle sayı isimlerindeki patlayıcı ünsüzler ikizleşir. “g-r, p-r” ünsüzleri arasındaki yer değiştirme olayı yaygındır. Kuzeydoğu ağızlarında alıntı sözcüklerdeki uzun ünlüler kısalmıştır. Ünlü kalınlaşması yaygındır. Ünlü incilmesi bütün ünsüzlerin yanında görülebilir. Çok heceli kelimelerin sonundaki “ı, u, ü” ünlüleri “i” ünlüsü ile karşılır. Bazı kelimelerde ilk hecedeki yuvarlak ünlüler düzleşir. Ek ünlüleri genellikle yuvarlaktır. Ünlü-ünsüz uyumsuzluğu vardır. Batı grubu ağızlarında ilerleyici benzeşme gerileyici benzeşmeden daha kuvvetlidir. “e>i” değişmesi görülmekle beraber diğer gruplardaki kadar yoğun değildir. “r, l” ünsüzleri önündeki ünlü türemesi düzenlidir. “g, ğ” ünsüzleri iki ünlü arasında ve hece sonunda sızıcılaşır. “k->g-, t->d-” değişimleri yoğundur. Arka ve orta damak ünsüzü “ñ” korunmuştur.

Araştırma kapsamında konuşma ve telaffuz konusuyla ilgili yapılmış çalışmalar incelenmiş ve konuyla ilgili yeterince çalışma olmadığı görülmüştür. Ulaşılan bazı çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

Çiçek (2005), Erzincan merkez ilköğretim okullarında ikinci kademedeki okuyan öğrencilerin telaffuz sorunları üzerine yaptığı çalışmada, öğrencilerdeki telaffuz problemlerini tespit etmek için merkez okullarda görev yapan 38 Türkçe öğretmenine 11 sorudan oluşan bir anket uygulamıştır. Araştırmanın bulgularına göre derslerde yerel ağızla konuşan öğrencilerin oranının %82,2; yaz tatili dönüşü telaffuz sorunu yaşayan öğrenci oranının %31,6; telaffuz sorunu yaşayan kız öğrencilerin oranının %2,6; erkek öğrencilerin oranının %68,4 olduğu; anne babanın mesleğinin ve ailenin ekonomik durumunun da telaffuz üzerindeki etkisinin %86 gibi oldukça yüksek bir oranla telaffuz durumlarını etkilediği belirlenmiştir.

Yelok ve Dolunay’ın (2007), “Telaffuz Meselesi ve Ülkemizde Telaffuz Eğitimi” adlı çalışmasında Ergin, Ercilasun ve Karahan’ın telaffuzla ilgili görüşlerine yer verilmiş ve ülkemizde telaffuz eğitiminin yetersizliğinden, bu konuya yeterince önem verilmediğinden söz edilmiştir.

Yenen (2012), meslek liseleri ile genel liselerin 9. sınıf öğrencilerinin ses bilgisi ve telaffuz ünitesi hedeflerine ulaşma düzeyini karşılaştırdığı yüksek lisans tezinde Karaman’da dokuzuncu sınıf öğrencilerine bilişsel alana yönelik kazanımlar için başarı testi, duyuşsal alana yönelik

kazanımlar için tutum ölçeği ve psiko-motor becerilere yönelik kazanımlar için metin okuma uygulaması yapmış; çalışmanın sonunda kazanımlardan teorik olanlarda meslek liselerinin uygulama boyutundaki kazanımlarda ise genel liselerin daha iyi olduğunu ortaya koymuştur.

Çerçi'nin (2013), "Konuşma Eğitiminin Telaffuz Vurgu ve Tonlama Konularının Dinleme Destekli Öğretimi" adlı doktora tezinde 7. sınıf öğrencilerinin konuşma eğitiminde dinleme destekli öğretim materyalleri kullanılarak deneysel bir çalışma yapılmıştır. Çalışmanın sonunda dinleme destekli öğretimin, dilbilgisi kuralları çerçevesinde hazırlanan materyal destekli öğretimden daha etkili olduğu, 7. sınıf öğrencilerinin konuşma başarısını artırdığı belirlenmiştir.

Tosun ve Aydın (2013), konuşma eğitimine yönelik kitapları inceledikleri çalışmada, ses özellikleri konularının ele alındığı kaynakların bu konuda tam bir uzlaşma içinde olmadığına ve Türkçenin doğru telaffuzu konusundaki belirsizliklere dikkat çekmiştir.

Arslan'ın (2015), ilköğrencilerinin ünlü ünsüz uyumlarıyla ilgili sözcükleri telaffuz etme durumlarını incelediği çalışmasında; ilköğrencilerinin ünlü-ünsüz uyumu olan sözcüklerin telaffuzunda hata oranının yüksek olduğu, sınıf seviyesi arttıkça hataların azaldığı, okulöncesi eğitimi alan öğrencilerin okulöncesi eğitimi almamış öğrencilere oranla daha az hata yaptığı, cinsiyet durumuna göre önemli bir farklılık olmadığı, köyde yaşayan öğrencilerin şehir merkezinde yaşayan öğrencilere göre daha fazla hata yaptığı, anne ve babanın eğitim seviyesinin de çocukların telaffuz durumunu etkilediği bulgularına ulaşılmıştır.

Sönmez'in (2017) çalışmasında ünsüzlerin telaffuzu ele alınmış ve Muş il merkezinde yaşayan 7-10 yaş aralığındaki ilköğretim öğrencilerinin ünsüzleri sesletimleri incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre; sesletimde %10'luk dilimin altında kalanlar çıkarıldığında gelişim yaşına bağlı olarak sesletim farklılığının azaldığı, 1457 çocuk arasında kız ve erkeklerin ünsüzleri farklı çıkarma oranları birbirine daha yakın iken %10'un atıldığı dilimde ise erkeklerin tüm yaş gruplarında kızlardan daha çok ünsüzleri farklı seslettikleri, öğrencilerin en çok "p, b, z, r, h" ünsüzlerini farklı seslettikleri veya bu sesleri çıkaramadıkları ve tüm yaş gruplarında en az sesletim farklılığının sözcük başında yapıldığı belirlenmiştir.

Dağ Pestil ve Özden (2018), "Ana Dilde Konuşma Becerisini Ölçme ve Değerlendirme" adlı çalışmasında fakülte ve yüksekokul öğrencilerinin konuşmalarını konuşma değerlendirme ölçeği aracılığıyla değerlendirmiştir. Çalışmada öğrencilerin konuşma becerilerinin; cinsiyetlerine, mezun oldukları okul türüne, yaşadıkları yerleşim yerine ve annenin mesleğine göre farklılık göstermediği ancak babanın mesleğine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Çalışmada kelimelerin telaffuzuyla ilgili bulgulara yer verilmemiştir.

Tepeli ve Arıcı'nın (2018), Türkiye Türkçesinde ünlü-ünsüz uyumuna uymayan sözcükler üzerine yapılan araştırmasında öğrencilerin genellikle ünlü-ünsüz uyumuna uymayan sözcükleri doğru telaffuz etmede zorlandıkları belirtilmiştir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de kelimelerin telaffuzuyla ilgili bazı çalışmalar yapılmıştır. Demirci (2015), "B1 Seviyesinde Türkçe Öğrenen Suriyeli Öğrencilerin Sesli Okuma Becerisiyle İlgili Tespitler" adlı çalışmasında, Suriyeli öğrencilerin okudukları metinlerdeki bazı sesleri doğru çıkaramadıklarını belirtmiştir. Gürbüz ve Güleç (2016), Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçeye ilişkin görüşlerini incelediği çalışmada, öğrenci görüşlerinden hareketle yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenirken dil bilgisinden sonra zorlandıkları bir diğer konunun telaffuz konusu olduğunu; özellikle "i, ö, ü" gibi seslerin telaffuzunun öğrencileri zorladığını ortaya koymuştur. Tüm (2018), yabancı dil

olarak Türkçe öğretiminde çok uluslu sınıflarda sesletim çalışmalarını incelemiş, öğrencilerin en büyük probleminin sesbirimleri akıcı ve doğru sesletememeleri olduğunu belirtmiştir. Çalışmada, sözcüklerin sesletimini kolaylaştıracak sesbirimsel yapılarının uluslar arası sesletim simgelerinin gösterilmediği, bu konuda kaynak eksikliği olduğu belirtilmiştir. Moralı (2018), Suriyeli mülteci çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunları ele aldığı çalışmasında öğrencilerin yaşadığı sorunlardan birinin de Arapçada olmayan ünlülerin telaffuzları olduğunu belirtmiştir. Ak Başoğul ve Aksu Raffard (2018), tarafından geliştirilen çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sesletim hataları ile ilgili, yansıtıcı düşünme aşamaları kullanılarak sesletim problemlerine çözüm yolları aranmıştır. Gerçekleştirilen yansıtıcı uygulamalar sonucunda öğrencilerin olumlu bir gelişim gösterdiği belirtilmiştir.

Bu çalışma, öğrencilerin doğal konuşmaları üzerinde yapılmış olması ve öğrencilerin telaffuzlarında görülen ses olaylarına yönelik standart dışı kullanımları, sebepleriyle ele alması yönleriyle diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Çalışmanın, öğrencilerin konuşurken Türkçeyi doğru kullanması, kelimeleri doğru telaffuz edebilmesi için alınacak tedbirlerin belirlenmesinde ve öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirici çalışmaların planlanmasında yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma; 6. sınıf öğrencilerinin hazırlıklı konuşmalarında kelimeleri telaffuz etme durumlarını, kelimelerin telaffuzunda yaptıkları standart dışı kullanımları belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. 6. sınıf öğrencilerinin sözcükleri telaffuz etme durumları nasıldır?
 - a) 6. sınıf öğrencilerinin sözcükleri telaffuz etme durumları, cinsiyete göre nasıldır?
 - b) 6. sınıf öğrencilerinin sözcükleri telaffuz etme durumları, öğrencilerin okul öncesi eğitimi alıp almamalarına göre nasıldır?
 - c) 6. sınıf öğrencilerinin sözcükleri telaffuz etme durumları, Türkçe dersi akademik başarı düzeylerine göre nasıldır?
 - d) 6. sınıf öğrencilerinin sözcükleri telaffuz etme durumları, annenin eğitim seviyesine göre nasıldır?
 - e) 6. sınıf öğrencilerinin sözcükleri telaffuz etme durumları, babanın eğitim seviyesine göre nasıldır?
2. 6. sınıf öğrencilerinin sözcükleri telaffuz etme durumları, ses olayları çeşidi bağlamında nasıldır?
3. Kelimelerin telaffuzunun öğrenci bağlamında standart dışı kullanım durumu nasıldır?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analiziyle ilgili bilgiler açıklanmıştır.

Araştırmanın Deseni

Bu çalışma ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin konuşmalarında kelimeleri standart Türkçeye göre telaffuz etme durumlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırma tek bir analiz birimiyle yürütüldüğü için bütüncül tek durum desenine dayalı olarak geliştirilmiştir. Durum çalışması, Yin (1984) tarafından güncel bir olguyu gerçek yaşam içerisinde çalışan, olgu ve içeriğin kesin sınırlarının belli olmadığı, birden fazla kanıt veya veri kaynağının olduğu durumlarda kullanılan bir araştırma yöntemi olarak tanımlanmıştır (Akt. Yıldırım & Şimşek, 2008).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Antalya'nın Serik ilçesinde bir ortaokulda öğrenim gören 27 altıncı sınıf öğrencisidir. Çalışma grubu seçilen okul ilçe merkezine yakın bir köy okuludur, kırsal kesimde bulunmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu bölgenin yerlisidir, öğrenciler sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın güvenilirliği için alınan ses kayıtları farklı bir öğretmene ve 4 uzmana dinletilerek tespitlerin doğruluğu hususunda uzman görüşü alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma için Akdeniz Üniversitesi etik kurulundan onay alındıktan sonra Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve Serik İlçe Millî Eğitim Müdürlüğünden izin alınmıştır. Veri toplama aşamasında ses kayıt cihazı ve araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Öğrencilerin Türkçe dersinde ders kitaplarında yer alan temalar (duygular, değerler, Atatürk, bilim ve teknoloji, millî kültür, sağlık ve spor vb.) kapsamında hazırlıklı konuşmaları sağlanmıştır. Öğrencilerin konuşmaları ses kayıt cihazıyla kaydedildikten sonra bu kayıtlar olduğu gibi yazıya geçirilmiştir. Öğrencilerin kelimelerin telaffuzunda standart dışı kullanımları her bir konuşmacı için ayrı ayrı hazırlanmış tablolara aktarılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Kayıt cihazı ile toplanıp yazıya aktarılan veriler içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik bir tekniktir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2010). Öğrencilerin standart dışı kullanımları belirlenerek tablolaştırılmış, kullanım sıklıkları ile yüzdeleri belirlenmiş ve yorumlanmıştır. Kişisel bilgi formu aracılığıyla toplanan bilgiler de çıkan sonuçlarla karşılaştırılarak araştırmanın soruları yanıtlanmıştır.

Kelimelerin telaffuzunda standart dışı kullanımlar belirlenirken ses bilgisiyle ilgili olanlar dahil edilmiş, diğer kullanımlar (şekil bilgisi, anlatım bozukluğuna neden olan kullanımlar) konu dışında tutulmuştur. Araştırmada ulaşılan standart dışı kullanımlar konuşma konusuyla sınırlıdır yani kayda alınan konuşmalar dışında yapılan standart dışı kullanımlar çalışmaya yansıtılmamıştır. Öğrencilerin konuşurken çıkardığı gereksiz sesler ve doğru kelimeyi bulmak için çıkardığı ifadeler, standart dışı kullanım kapsamına alınmamıştır. Araştırmada TDK'nin sesli sözlüğü esas alınmış, telaffuzda sesli sözlüğe uymayan kullanımlar standart dışı kullanım olarak nitelendirilmiştir.

Bulgular

Araştırmada ulaşılan bulgular araştırma soruları doğrultusunda tablolar halinde sunulmuştur.

1. Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kelimeleri Telaffuz Etme Durumları

Araştırmaya katılan 6. sınıf öğrencilerinin konuşmalarında kelimeleri telaffuz etme durumlarını gösteren bulgular tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Kelimeleri Telaffuz Etme Durumları

Konuşmalarda geçen toplam kelime sayısı	Standart dışı telaffuz edilen kelime sayısı	Kelimelerin doğru telaffuz edilme yüzdesi	Kelimelerin telaffuzunda standart dışı kullanım yüzdesi
2813	491	%82,55	%17,45

Tablo 1’de öğrencilerin kullandığı toplam kelime sayısı, standart dışı kullandıkları kelime sayısı ve bunların yüzdeleri gösterilmiştir. Araştırmaya katılan 6. sınıf öğrencileri toplam 2813 kelime kullanmıştır ve bu kelimelerden 491 kelimeyi standart dışı telaffuz etmiştir. 6. sınıf öğrencilerinin kelimeleri doğru telaffuz etme oranı %82,55; standart dışı kullanım oranı %17,45’tir. Bu durumda 6. sınıf öğrencilerinin, kelimelerin telaffuzunda genel olarak iyi durumda oldukları söylenebilir.

1.1. 6. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Kelimeleri Telaffuz Etme Durumları

6. sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kelimeleri telaffuz etme durumları tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin Telaffuzlarının Cinsiyete Göre Durumu

Cinsiyet	Öğrenci Sayısı (N)	Standart Dışı Telaffuz Yüzdesi (%)
Kız	13	15,32
Erkek	14	19,22

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya 13 kız 14 erkek öğrencinin katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin telaffuz durumları cinsiyetleri açısından değerlendirildiğinde kız öğrencilerin telaffuzlarındaki standart dışı kullanım yüzdesi 15, 32 iken erkek öğrencilerin standart dışı kullanım yüzdesi 19, 22 olarak belirlenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan kız öğrencilerin telaffuz durumlarının erkek öğrencilere göre daha iyi olduğu söylenebilir.

1.2. 6. Sınıf Öğrencilerinin Okul Öncesi Eğitimi Alıp Almamasına Göre Kelimeleri Telaffuz Etme Durumları

6. sınıf öğrencilerinin okul öncesi eğitimi alıp almamasına göre kelimeleri telaffuz etme durumları tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin Telaffuzlarının Okul Öncesi Eğitimlerine Göre Durumu

Okul Öncesi Eğitimi	Öğrenci Sayısı (N)	Standart Dışı Telaffuz Yüzdesi (%)
Aldı	15	17,32
Almadı	12	17,66

Tablo 3'te araştırmaya katılan 27 öğrenciden 15'inin okulöncesi eğitimi aldığı, 12'sinin almadığı görülmektedir. Öğrencilerin okul öncesi eğitimi alıp almamasına göre sözcükleri telaffuz etme durumları incelendiğinde okul öncesi eğitimi almış öğrencilerin telaffuzlarındaki standart dışı kullanım yüzdesinin 17,32 okul öncesi eğitimi almamış öğrencilerin yüzdesinin 17,66 olduğu görülmüştür. Öğrencilerin okul öncesi eğitimi alıp almamasının telaffuz durumlarını etkilemediği söylenebilir.

1.3. 6. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersi Akademik Başarısına Göre Kelimeleri Telaffuz Etme Durumları

6. sınıf öğrencilerinin sözcükleri telaffuz etme durumlarını Türkçe dersi akademik başarı düzeyine göre gösteren bulgular tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin Telaffuzlarının Türkçe Dersi Akademik Başarısına Göre Durumu

Türkçe Dersi Akademik Başarısı	Öğrenci Sayısı (N)	Standart Dışı Telaffuz Yüzdesi (%)
Düşük	3	22,46
Orta	12	19,36
Yüksek	12	15,16

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan öğrencilerden 3'ünün Türkçe dersi akademik başarıları düşük (0-44 arası); 12'sinin orta (44-69 arası) ve 12'sinin yüksektir (70-100 arası). Öğrencilerin Türkçe dersi akademik başarılarına göre sözcükleri telaffuz etme durumları değerlendirildiğinde Türkçe dersi başarıları düşük öğrencilerin telaffuzlarındaki standart dışı kullanımlarının %22,46; orta düzeyli öğrencilerin %19,36 ve başarıları yüksek olan öğrencilerin standart dışı kullanımlarının %15,16 olduğu görülmüştür. Yani Türkçe dersi başarıları yüksek olan öğrenciler kelimelerin telaffuzunda diğer öğrencilerden daha az standart dışı kullanımda bulunmuştur. Bu bulgulara bakılarak Türkçe dersinde akademik başarı düzeyi arttıkça kelimeleri doğru telaffuz etme becerisinin de arttığı söylenebilir.

1.4. 6. Sınıf Öğrencilerinin Annenin Eğitim Düzeyine Göre Kelimeleri Telaffuz Etme Durumları

6. sınıf öğrencilerinin kelimeleri telaffuz etme durumunu, annenin eğitim düzeyine göre gösteren bulgular tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Öğrencilerin Telaffuzlarının Annenin Eğitim Düzeyine Göre Durumu

Annenin Eğitim Durumu	Öğrenci Sayısı (N)	Standart Dışı Telaffuz Yüzdesi (%)
İlkokul	14	18,28
Ortaokul	8	16,08
Lise	5	16,87

Tablo 5'e göre araştırmaya annesi ilkököl mezunu olan 14, ortaokul mezunu olan 8 ve lise mezunu olan 5 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine göre sözcükleri telaffuz etme durumları incelendiğinde annesi ilkököl mezunu olan öğrencilerin telaffuzlarındaki standart dışı kullanımı %18,28; ortaokul mezunu olanların %16,08 ve lise mezunu olanların %16,87 olduğu görülmüştür. Bulgular doğrultusunda, çok belirgin olmamakla beraber,

kelimelerin telaffuzunda annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin, annesi ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerden daha fazla standart dışı kullanımda bulunduğu söylenebilir.

1.5. 6. Sınıf Öğrencilerinin Babanın Eğitim Düzeyine Göre Kelimleri Telaffuz Etme Durumları

6. sınıf öğrencilerinin kelimeleri telaffuz etme durumunu babanın eğitim düzeyine göre gösteren bulgular tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Öğrencilerin Telaffuzlarının Babanın Eğitim Düzeyine Göre Durumu

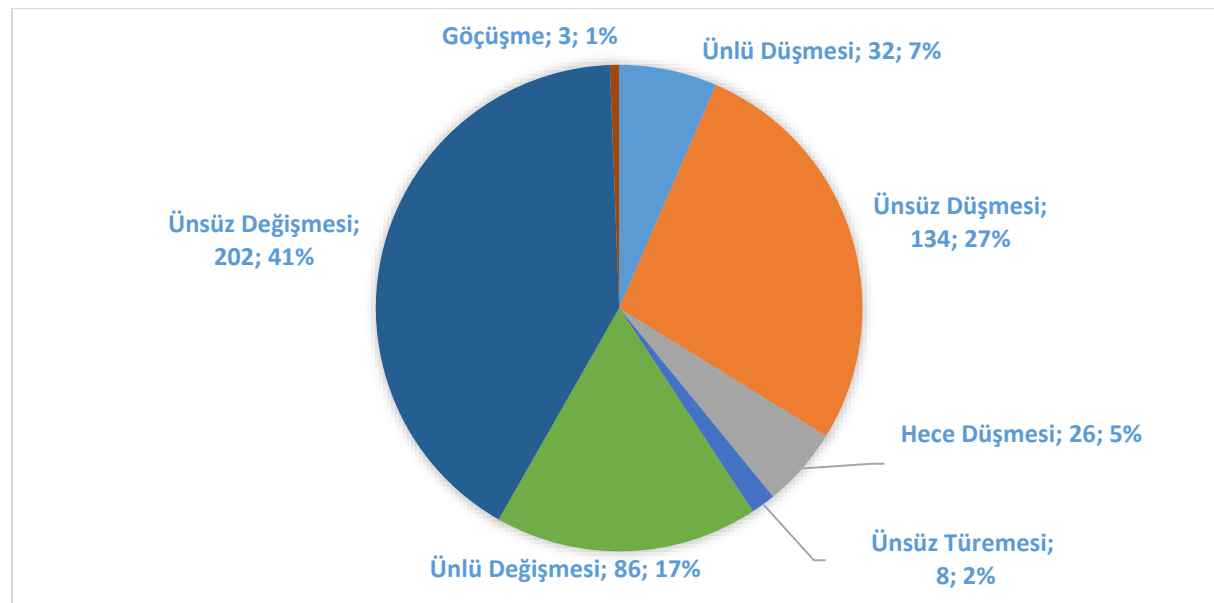
Babanın Eğitim Durumu	Öğrenci Sayısı (N)	Standart Dışı Telaffuz Yüzdesi (%)
İlkokul	12	17,70
Ortaokul	9	18,76
Lise	6	14,29

Tablo 6’ya göre araştırmaya katılan öğrencilerden 12’sinin babası ilkokul, 9’unun ortaokul ve 6’sının lise mezunudur. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyine göre sözcükleri telaffuz etme durumları incelendiğinde babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin telaffuzlarındaki standart dışı kullanımı %17,70; babası ortaokul mezunu olanların %18,76 ve babası lise mezunu olanların %14,29 olarak bulunmuştur. Babası lise mezunu olan öğrencilerin telaffuz durumunun diğerlerine göre daha iyi olduğu söylenebilir.

2. 6. Sınıf Öğrencilerinin Ses Olayları Bağlamında Kelimleri Telaffuz Etme Durumları

6. sınıf öğrencilerinin telaffuzlarında ses olayları bağlamında standart dışı kullanım durumları şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Öğrencilerin Kelimleri Ses Olayları Bağlamında Standart Dışı Kullanım Durumu

Şekil 1, araştırmaya katılan öğrencilerin kelimelerin telaffuzunda 7 ses olayında (ünlü düşmesi, ünsüz düşmesi, hece düşmesi, ünlü değişmesi, ünsüz değişmesi, ünsüz türemesi ve göçüşme) standart dışı kullanımda bulunduğunu göstermektedir. 6. sınıf öğrencileri konuşmalarında 32 (%7) ünlü düşmesi, 134 (%27) ünsüz düşmesi, 26 (%5) hece düşmesi, 8 (%2) ünsüz türemesi, 86 (%17) ünlü değişmesi, 202 (%41) ünsüz değişmesi ve 3 (%1) göçüşme yaparak toplam 491 standart dışı kullanımda bulunmuştur.

2.1. Ses Düşmesine Yönelik Standart Dışı Kullanımlar

Öğrencilerin telaffuzlarında, “ses düşmesi”ne yönelik 32 ünlü düşmesi, 134 ünsüz düşmesi ve 26 hece düşmesi veya kaynaşması olmak üzere toplam 192 standart dışı kullanım belirlenmiştir. Öğrencilerin konuşmalarında ses düşmesine yönelik standart dışı kullanımları tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğrencilerin Ses Düşmesine Yönelik Standart Dışı Kullanımları

Ses Olayı	Öğrencilerin Telaffuzlarından Örnekler		
Ünlü Düşmesi	-a->∅-	orda, burda, anlatcam	
	-e->∅-	söyliycem, vercem	
	-i->∅-	dakka, birsiydi	
Ses Düşmesi	-r->∅	bi, bi de, bi şekilde	
	-r->∅	alıyo, gerekiyo	
	-r->∅-	düşüyolar, oynanıyodu	
	Ünsüz Düşmesi	h->∅-	... ocam
		-h->∅-	meraba, ka:ve, saa (saha), daa (daha), sa:ip
		-y->∅-	bö:le, ..üz(yüz), yeşil eşil
	-n->∅-	sora (sonra)	
	-c->∅-	çoukları	
	-ğ->∅-	çocuu, bıçai, gördüü, okuduu, dinlediiniz	
	-ğİ->∅-	anlatıcam, bahsedicem, söyliycem, yapıcam	
Hece Düşmesi	-ru->∅-	bitiriyoz, bakıyoz, iletiyom	
	ho->∅-	..cam (hocam)	

Tablo 7, öğrencilerin konuşmalarında ses düşmesine yönelik standart dışı kullanımları göstermektedir. Ünlü düşmesine bağlı olarak yapılan standart dışı kullanım “-a-, -e- ve -i-” seslerinin düşmesiyle sınırlıdır. Telaffuzlarda genellikle işaret zamirlerinde orta hecedeki “-a-”

sesi (-a->-Ø-) düşürülmüştür: *burda, orda, ordan*. Fiillerin gelecek zaman kipiyle kullanıldığı durumlarda “-a/-e” (-a/-e->-Ø-) seslerinin düştüğü görülmüştür: *söyliycem, kesceksin, vercem*. Bunların dışında “örtmenim, yörlere, v, Kardeniz, arkadaşlar” örneklerindeki gibi herhangi bir genellemeye dayanmayan ünlü düşmeleri de görülmüştür. “-i-” sesinin düşmesi (-i->-Ø-) şu üç örnekle sınırlıdır: *dakka, birsiydi ve Amarka*.

Öğrencilerin telaffuzlarında ünsüz düşmesi çoğunlukla “bir” sözcüğünde ve fiillerin şimdiki zaman ekiyle çekimlendiği durumlarda “-r” sesinin düşmesi (r->-Ø-) şeklindedir. “Bir” sözcüğündeki “-r” sesi toplamda 50 kez, “-yor” ekinde ise 29 kez düşürülmüştür (-r->-Ø-): *bi, bi de, bi şey, bilmiyo, yapıyo, gönderiliyomuş...* İç seste görülen “-h-” sesinin düşmesinin (-h->-Ø-) yanı sıra ulamaya bağlı olarak ön seste de “-h-” sesinin düştüğü görülmüştür: *meraba, saa (saha), ka:ve, sa:ip, ..ocam*. Zaman zaman kelime sonlarındaki “-t” sesinin (-t->-Ø-) “*direk, abdes*” ve iki ünlü arasındaki “ğ” sesinin (-ğ->-Ø-) düştüğü “*örtmeni, bıçai, cocuu, dinnediiniz, zeybee*” görülmüştür. Birkaç örnekte “-y-, -n- ve -c-” sesleri de düşmüştür: *bö:le, sora, çoukları*.

Hece düşmesi veya hece kaynaşmasına bağlı standart dışı kullanım toplamı 26’dır. Hece düşmesi genellikle fiillerdeki “-ğI/-ğI-” hecesinin düşmesi (-ğI->-Ø-) şeklindedir. “-ğI” hecesinin düşmesi gelecek zaman kipinin 1. tekil şahıs ekiyle çekimlendiği fiillerde görülmüştür: “*anlatcam, bahsedicem, vericem...*” Fiillerin şimdiki zaman kipinin 1. çoğul şahıs ve 1. tekil şahıs ekleriyle çekimlendiği bazı örneklerde “-ru-” hecesi (-ru->-Ø-) düşürülmüştür: *bitiriyoz, bakıyoz, yapabiliyoz. iletiyom...* Bazı öğrencilerin telaffuzlarında “*..cam (hocam), bü..k (büyük), zeytinyağ..la (zeytinyağıyla)*” şeklinde hece düşmesi ile ilgili kullanımlar da vardır.

2.2. Ses Türemesine Yönelik Standart Dışı Kullanımlar

Öğrencilerin konuşmalarında ses türemesine yönelik standart dışı kullanımları ünsüz türemesiyle sınırlıdır, ünlü türemesine yönelik standart dışı kullanıma rastlanmamıştır. Öğrencilerin konuşmalarında ses türemesine yönelik standart dışı kullanımları tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Öğrencilerin Ses Türemesine Yönelik Standart Dışı Kullanımları

Ses Olayı	Öğrencilerin Telaffuzlarından Örnekler	
Ses Türemesi Ünsüz Türemesi	-Ø->-y-	ayit (ait), duyuyar, paylaşıyoruz, biyarz (bir az)
	-Ø->-ş-	eşşek
	-Ø->-ç-	iççin
	-Ø->-t-	çeşitti (çeşidi)

Tablo 8, öğrencilerinin konuşmalarında ünsüz türemesine yönelik standart dışı kullanımlarını göstermektedir. Ünsüz türemesi şu 8 örnekte görülmüştür: *ayit (2), eşşek, duyuyar, iççin, çeşitti, paylaşıyoruz, biyarz*. İki ünlünün yan yana bulunmasından kaynaklı söyleyiş zorluğu iki ünlü arasında “-y-” sesinin türetilmesine neden olmuştur: “*ayit*” sözcüğünde bu durum 2 kez tekrarlanmıştır. “*Eşşek, duyuyar, iççin*” örneklerindeki gibi ünsüz türemesi genellikle ünsüz

ikizleşmesi şeklindedir. Diğer ünsüz türemesi örnekleri incelendiğinde bunların sık karşılaşılmayan, kişiye özgü hatalı kullanımlar olduğu söylenebilir: *çeşitti, paylaşıyoruz, biyarz.*

2.3. Ses Değişmesine Yönelik Standart Dışı Kullanımlar

Öğrenciler “Ses Değişmesi” ne yönelik, 86 ünlü değişmesi, 202 ünsüz değişmesi yaparak toplam 288 standart dışı kullanımda bulunmuştur. Tablo 9’da ses değişmesine yönelik kullanımlar sunulmuştur.

Tablo 9: Öğrencilerin Ses Değişmesine Yönelik Standart Dışı Kullanımları

Ses Olayı	Öğrencilerin Telaffuzlarından Örnekler		
Ünlü Değişmesi	-a->-ı-	anlatıcam, başlıyayım, yaşıyamayız, yapıcam	
	-e->-i-	sesleniyim, bahsedicem, söyliyicem, yidiğine	
	-a->-a:-	sa:ip, ka:ve, pehliva:nı, a:ta, a:tdıklarında	
	-ö->-o-	boyle, obür, gorülür	
	-u->-ı-	fitbol, fasılye	
	-şt->-şd-	güreşdir, oluşdurmaları, yasaklanılmışdır	
Ses Değişmesi	-kt->kd-	sürmekdedir, okundukdan,	
	-st->-sd-	isderiz, gösderir	
	-nl->nn-	annatacağım, onnara, dinnediğiniz, insannar, bunnar	
	-tt->-td-	milatdan, etdiği, ciritdeki, gitdiğinde, hareketdir, çıkarttırıyor	
	Ünsüz Değişmesi	-r->-l-	güleş, kornel, kullanıllar
		k->g-	gonuşmam, Gırkpınar, gılıp, gadar
		-k->-g-	esgiden, argadaşlar, haregetler, igi (iki)
		-ç->-ş/-ç->-ş-	hiş (hiç), sütlaş, işdiğine, güçlü, gençler
		-s->-z/s->-z-	herkez, zonra
		-p->-b-	kisbet, dobing
d->-t-	taha (daha)		
-t->-d-	hasdane,		

Tablo 9, öğrencilerin konuşmalarında ses değişmesine yönelik standart dışı kullanımları göstermektedir. Öğrencilerin konuşmalarında en fazla standart dışı kullanımda bulunduğu ses olayı, ses değişmesidir. Ses değişmesi ünlü ve ünsüz değişimi olmak üzere iki grupta incelenmiştir.

Ünlü değişmesinde en sık görülen olaylardan biri ünlü daralmasıdır. Ünlü daralması daha çok fiillerin gelecek zaman kipiyle çekimlendiği durumlarda geniş ünlünün daralması veya

yardımcı ünsüz “y” sesinden önceki geniş ünlünün daralması şeklindedir: (-a->-i-) *anlatıcam, başlıyayım*, (-e->-i-) *yidiğine, bahsedicem, sesleniyim, onun (onun)...*

Bazı öğrencilerin telaffuzlarında yuvarlak ünlülerin düzleştiği (-u->-i-) görülmüştür: “*fitbol, onu*” gibi örneklerde aykırılışma yönünde; “*fasılye*” örneğinde ise ünlü uyumu yönünde düzleşme yapılmıştır. Yuvarlaklaşmaya dönük değişmelere de rastlanmıştır: “*sevgülü, örtmenüm*” gibi örneklerde aykırılışma yönünde yuvarlaklaşma; “*ölüceksiniz, bubaları*” örneklerinde ise benzeşme yönünde yuvarlaklaşma görülmüştür. Öğrencilerin kullanımındaki bazı ünlü yuvarlaklaşması örneklerine dudak ünsüzlerinin sebep olduğu söylenebilir: *bubaları, bür (bir)...*

Bazı kelimelerin telaffuzunda ünlü incilmesi (-u->-ü-) görülmüştür: *faül, fasülye*. Bazı örneklerde de ünlü kalınlaşması tespit edilmiştir: (-ö->-o-) *gorülür, boyle, obür*; (-ü->-u-) *teşekkur, kültürümüz, yuksek...* Bir diğer ünlü değişmesi, ünlü uzaması şeklindedir. Ünlü uzamasının orta hecedeki “-h-” sesinin düşmesine (Ergenç, 2002) veya ağız özelliğine bağlı olduğu söylenebilir: *sa:ip, ka:ve; bö:le, veriyo:, gerekiyo:, a:ta, pehliva:nıdır, ya:nmuş...*

Öğrencilerin telaffuzlarında ünsüz değişmesine yönelik en fazla yaptıkları standart dışı kullanım aykırılışma yönünde ünsüz yumuşamasıdır. Sert ünsüzle biten sözcüklere ünsüzle başlayan bir ek geldiğinde ekteki ünsüz kendinden önceki sert ünsüze benzer ve ünsüz benzeşmesi gerçekleşir. Fakat öğrencilerin bazı kullanımları ünsüz uyumuna uymamaktadır: *çıkıldığından, gazetecilikden, güreşde, güreşçi, olmuşdur*. Örneklerde de görüldüğü gibi ünsüz uyumuna aykırılışma yönünde ünsüz yumuşaması yapılmıştır. Ünsüz yumuşaması kelime köklerinde de görülmüştür: *hasdane, kisbet*. Zaman zaman batı grubu ağız özelliğine (Karahan, 2017) bağlı olarak ön veya iç seste “k” sesi “g” sesine (k> g) dönüşerek ünsüz yumuşamasına neden olmuştur: *gonuşmam, gadar, gılıp, Gırkpınar, firigig, doguz, esgiden*. Yine batı grubu (Karahan, 2017) ağız özelliğine bağlı olarak “-r-” sesinin “-l-” sesine (r> l) dönüştüğü de görülmüştür: *kornel, güleş, kullanıllar*. Telaffuzlarda iç veya son seste “ç” sesinin “ş” olarak telaffuz edildiği (-ç>-ş/-ç->-ş-) belirlenmiştir: *sütlaş, işdiğine, güşlü, genşler...* Bazı öğrencilerin konuşmalarında “s > z” (*herkez, zonra*), “p > b” (*kisbet, dobing*), “d > t” (*taha*), “t>d” (*hasda, hasdane*) değişimleri de görülmüştür.

Ünsüz değişmesinde görülen benzeşme örneklerinin genellikle ilerleyici benzeşme yönünde olduğu tespit edilmiştir: *dinnediğiniz, annatacağım, sonna, onnar*. Teleffuzlarda “-n-” sesinden sonra gelen “-l-” sesi arasında tam benzeşme yapıldığı görülmüştür: (-nl->-nn) *insannar, bunnar, onnar...*

2.4. Göçüşmeye Yönelik Standart Dışı Kullanımlar

Öğrencilerin konuşmalarında görülen standart dışı kullanımlardan biri de göçüşme (yer değiştirme) olayıdır. Telaffuzlarda görülen standart dışı göçüşme üç örnekle sınırlıdır: *diks (disk), biyarz (biraz) ve Amarka (Amerika)*. Bu örneklerden birincisinin yabancı kökenli olmasından kaynaklı söyleyiş zorluğu oluşturduğu düşünülürken diğer ikisinin kişiye özgü hatalı kullanım olduğu söylenebilir.

3. Kelimelerin Telaffuzunun Öğrenci Bağlamında Standart Dışı Kullanım Durumu

6. sınıf öğrencilerinin konuşmalarında kullandıkları toplam kelime sayısı (TK), standart dışı kullandığı kelime sayısı (SDK) ve öğrencilerin bireysel olarak yaptıkları standart dışı kullanımları gösteren bulgular tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Kelimelerin Telaffuzunda Her Bir Öğrenci Bağlamında Standart Dışı Kullanım Durumu

Öğrenci Kız (K) Erkek (E)	Ses Düşmesi		Hece Düşmesi /Kaynaş ması	Ses Türeme si	Ses Değişmesi		Diğer	Toplam	Yüzde
	Ünlü D.	Ünsüz D.	Hece D./K.	Ünsüz T.	Ünlü Değiş.	Ünsüz Değiş.	Göçüş me	SDK/ TK	%
K1		1			2	6		9/70	12,8
K2	2	2	2		2	5		13/102	12,7
K3	1	4				4		9/67	13,4
K4		9	1		4	27		41/193	21,2
K5		1			1	1		3/99	3,03
K6	1	3	3		5	3		15/58	25,8
K7		5			5	2		12/79	15,1
K8	2	4	1		2	6		15/116	12,9
K9	1	1	1		2	7		12/79	15,1
K10		3	1		5	4		13/117	11,1
K11	3	18	1		6	5		33/152	21,7
K12		2	1		2	5		10/80	12,5
K13	2	2	1	1		4		10/61	16,3
E1		3				7		10/86	11,6
E2		2				5		7/90	7,7
E3	3	8			1	5		17/129	13,1
E4		6	1	1	1	10		19/131	14,5
E5	3	4	3	1	5	15		31/135	22,9
E6	1	3	1		6	17		28/130	21,5
E7	2	22	1		6	21		52/309	16,8
E8	1	1	1		2	5	1	11/63	17,4
E9	3	2		1	6	3		15/70	21,4
E10	1	9	1	1	14	7	1	35/110	31,8
E11	2	3	1	2	2	2	1	13/60	21,6
E12	2		1		2	9		14/69	20,2
E13	1	5	3	1		5		15/73	20,5
E14	1	11	1		5	12		30/85	35,2
27	32	134	26	8	86	202	3	491/2813	17,45

Tablo 10, öğrencilerin konuşmalarında kullandıkları toplam kelime sayısı içindeki standart dışı kullanımlarını ve yüzdelerini göstermektedir. Öğrencilerin konuşmalarında kullandığı toplam kelime sayısı ve standart dışı telaffuz ettiği kelime sayısı değişmektedir. Bu bakımdan öğrencilerin konuşmalarındaki standart dışı kullanım yüzdesi de farklılık göstermektedir. Öğrencilerden K5 (3,03) ve E2 (7,7) konuşmalarında %10'un altında standart dışı kullanımda bulunmuştur. Bu iki öğrencinin Türkçe dersi akademik başarısı yüksektir ve sakin yapıları gereği

konuşma sırasında acele etmemiş; heyecanlanmadan, sakin bir şekilde konuşmuşlardır. E14 (35,2) ve E10 (31,8) ise %30'un üzerinde standart dışı kullanımda bulunmuştur. Bu iki öğrencinin Türkçe dersi akademik başarısı düşüktür, kelimelerin doğru telaffuzunu bilmemeleri ve heyecanlı konuşmaları onların telaffuzlarında çok fazla standart dışı kullanımda bulunmalarına neden olmuştur. Genel olarak öğrencilerin standart dışı kullanımları %10-%20 arasında yoğunlaşmıştır.

Ses olayları bağlamında bazı öğrencilerin belli bir ses olayında defalarca standart dışı kullanımda bulunduğu görülmektedir. Öğrencilerden en fazla ünsüz değişimine bağlı standart dışı kullanımda bulunanlar K4 (27), E7 (21) ve E6 (17)'dir. Bu öğrencilerden K4 konuşmasında güreş sporunu anlatırken "güreş" kelimesini 19 kez "güleş" diye telaffuz etmiştir. E7, akademik başarısı yüksek olan bir öğrencidir. Zaman zaman ağız özelliğine bağlı olarak ünsüz değişimi yapmıştır. Bu öğrencinin standart dışı kullanımının fazla olmasının bir sebebi de 309 kelime kullanarak en uzun konuşmayı yapmış olmasıdır. E6'nın ünsüz değişimine bağlı standart dışı kullanımının çoğunluğunu, ağız özelliği (k>g değişimi) oluşturmaktadır. En fazla ünsüz düşmesine bağlı standart dışı kullanımda bulunan öğrenciler E7 (22), K11 (18) ve E14 (11)'tür. En fazla ünlü değişimine bağlı standart dışı kullanımda bulunan öğrenci ise E10 (14)'dur.

Sonuç ve Tartışma

Konuşma becerisi, öğrencilerin kendilerini doğru bir şekilde ifade edebilmeleri için geliştirilmesi gereken önemli bir beceri alanıdır. Bu beceriyi geliştirmek için öğrencilerin telaffuzlarında hangi sorunların olduğunu belirlemek gerekir. Bu çalışmada öğrencilerin telaffuzlarında standart dışı kullanımları farklı açılardan incelenmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar kısaca şöyledir:

6. sınıf öğrencilerinin sınıf içi konuşmalarında kelimeleri doğru telaffuz etme durumlarının %82,55 olması öğrencilerin telaffuzlarının genel olarak iyi durumda olduklarını göstermektedir. Öğrencilerin kelimelerin telaffuzunda yaptıkları standart dışı kullanımların da %17,45 olması göz ardı edilmemesi gereken, telaffuz konusunda geliştirici önlemler alınmasını gerektiren bir bulgudur. Bu çalışmada ortaya çıkan sayısal verilerin bölgeden bölgeye farklılık göstereceği, bazı bölgelerde standart dışı kullanımın daha da yoğunlaşacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin telaffuz durumları cinsiyet açısından değerlendirildiğinde kız öğrencilerin kelimelerin telaffuzunda erkek öğrencilere göre daha az standart dışı kullanımda bulunduğu görülmüştür. Bu sonuç kızların dil gelişiminin erkeklere göre daha hızlı geliştiği bilgisini destekler niteliktedir. Araştırmanın sonuçları, Çiçek (2005) ve Yenen'in (2012) çalışmalarında kelimelerin telaffuzunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha başarılı olması bulgusu ve kısmen de Sönmez'in (2017) araştırma bulgusuyla benzerlik göstermekte; Arslan'ın (2015) çalışmasıyla örtüşmemektedir.

Öğrencilerin Türkçe dersi akademik başarısı ile kelimelerin telaffuzunda yaptıkları standart dışı kullanımları arasında bir ilgi bulunmaktadır. Türkçe dersi başarısı yüksek olan öğrencilerin telaffuz durumunun daha iyi olduğu görülmüştür. Öğrencilerin Türkçe dersi akademik başarısıyla kelimelerin telaffuzundaki başarısının doğru orantılı olduğu bu nedenle Türkçe dersi başarısının artırılması konuşma becerisinin gelişmesine, kelimelerin doğru telaffuz edilmesine katkı sağlayacaktır.

Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyleri ile kelimelerin telaffuzunda yaptıkları standart dışı kullanımları arasında da kısmen bir ilgi bulunmaktadır. Anne veya babanın eğitim

düzei arttıkça öğrencinin standart dışı kullanımında azalma olduğu görülmüştür. Bu bulguya göre çocuğun dil gelişimi ailede başladığı ve zamanın büyük bir bölümü aileyle geçirildiği için çocuğun konuşma becerisinde anne ve babanın eğitiminin de önemli olduğu söylenebilir. Bu sonuç, Arslan'ın (2015) çalışmasında anne ve babanın eğitim durumuyla öğrencilerin telaffuzu arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlar anne-baba eğitim durumunun öğrenci eğitimiyle yakından ilgili olduğunu ortaya koymaktadır.

6. sınıf öğrencilerinin konuşmalarında yaptıkları standart dışı kullanımları ses olayları bağlamında değerlendirildiğinde en fazla ünsüz değişmesine yönelik standart dışı kullanımda buldukları görülmüştür. Sönmez'in (2017) çalışmasında öğrencilerin bazı ünsüzleri doğru çıkarmamaları onun yerine farklı sesler çıkarmaları veya hiç çıkarmamaları ($r > \emptyset$ ve $h > \emptyset$) bu çalışmadaki ünsüz düşmesi; "z" yerine "s" ($z > s$), "h" yerine "k" ($h > k$) seslerinin çıkarılması ünsüz değişmesiyle kısmen benzerlik göstermektedir. Ünsüz değişiminden sonra sırasıyla ünsüz düşmesi, ünlü değişmesi, ünlü düşmesi, hece düşmesi, ünsüz türemesi ve göçüşme yapılmıştır. Öğrencilerin ses olaylarına dayalı yaptıkları standart dışı kullanımların çoğunun temelinde en az çaba ilkesi yatmaktadır. Öğrenciler kelimeleri kendilerine en kolay geldiği şekliyle ifade etmişlerdir. Bu nedenle ses değişimi ve ses düşmesine yönelik standart dışı kullanım sayısı oldukça fazladır. Öğrencilerin telaffuzunda batı grubu ağız özelliğine (Karahana, 2017) bağlı olarak standart dışı kullanımda buldukları da görülmüştür. Bu sonuç, Çiçek'in (2005) çalışmasında ortaya koyduğu ağız özelliklerinin sınıf ortamına yansıtıldığı bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin konuşmalarında yaptıkları standart dışı kullanımlar bireysel olarak farklılık göstermektedir. Öğrencilerin konuşmalarında kullandığı sözcük sayısı öğrencinin bilgi birikimi ve konuyla ilgili yaptığı araştırmayla da ilgilidir. Bazı öğrencilerin telaffuzlarında standart dışı kullanımı oldukça düşükken (%10'un altında) bazı öğrencilerin standart dışı kullanımı %30'un üzerindedir. Genel olarak öğrencilerin standart dışı kullanımları %10-%20 arasında yoğunlaşmıştır. Bu sayısal değerler öğrencilerin Türkçe dersi başarılarını da yansıtmaktadır. Bazı öğrencilerin bazı ses olaylarını (ünsüz değişimi ve ünsüz düşmesi) yanlış uygulayarak çok fazla standart dışı kullanımda bulunduğu görülmüştür. Öğrencilerin bu durumunun bazen aynı kelimenin, bazen benzer kelimelerin telaffuzunda ortaya çıktığı bazen de ağız özelliğine bağlı olduğu görülmüştür.

Öneriler

Çalışmanın bulgularına bakılarak öğretmenlere, akademisyenlere, Türkçe dersi öğretim programı hazırlayıcılarına şu önerilerde bulunulabilir:

Öğrencilerin yaptığı standart dışı kullanımlar göz önünde bulundurularak telaffuz çalışmaları ve etkinlikleri düzenlenmeli, öğrencinin konuşma becerisi geliştirilirken kelimelerin telaffuzu dikkate alınmalıdır.

Öğrencilerin bazı ses olaylarında çok fazla standart dışı kullanımda bulunduğu görülmüştür. Bu durum kimi zaman aynı sözcüğün yinelenmesi sırasında kimi zaman da benzer kullanımlarda ortaya çıkmıştır. Sınıf içinde öğrencilerin bireysel olarak hangi standart dışı kullanımda bulunduğu gözlemlenmeli, sorunların giderilmesine yönelik telaffuz çalışmaları yapılmalıdır.

Araştırmada öğrencilerin telaffuzlarına ağız özelliklerinin yansıdığı görülmüştür. Öğretmenlerin buldukları bölgenin ağız özellikleri ve bu ağız özelliklerine yönelik alınabilecek tedbirler konusunda eğitim almaları telaffuz sorunlarının giderilmesine katkı sağlayacaktır.

Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumunun, öğrencilerin telaffuzu üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Anne babalara yönelik eğitimler düzenlenmesi ailelerin bu konuyla ilgili farkındalıklarını artırabilir. Aile-okul işbirliği sağlanarak öğrencilerin evde takip ettiği televizyon kanallarının standart Türkçeye uygun kanal ve programlar olması konusunda uzlaşa sağlanabilir.

Araştırma sırasında telaffuzla ilgili yapılan çalışmaların yeterli sayıda olmadığı görülmüştür. Bu nedenle telaffuzla ilgili daha fazla alan çalışması yapılması gerekli görülmektedir. Farklı yörelerde benzer araştırmalar yapılarak öğrencilerin telaffuz sorunları belirlenmeli bunlara yönelik tedbirler alınmalıdır.

Bu çalışma 6. sınıf öğrencilerinin telaffuz durumlarını belirlemeye yönelik hazırlanmıştır. Farklı sınıf seviyelerinde araştırmalar yapılarak üst sınıflara geçtikçe öğrencilerin telaffuz durumlarındaki değişiklikler karşılaştırılabilir.

Telaffuz konusunda ikileme düşüldüğünde TDK'nin sesli sözlüğüne başvurulabileceği görülmüştür ancak sesli sözlükte kelimelerin ek almış haliyle sesletimi yer almamaktadır. Bu durum, ek almış kelimelerin telaffuzunun nasıl olması gerektiğine çözüm sunmamaktadır. Dilimizin her anlamda en güzel şekilde ifade edilebilmesi için kelimelerin telaffuzunda esas alınacak, eğitim öğretim ortamlarında rahatlıkla kullanılacak, öğretmen ve öğrenciler için temel başvuru kaynağı niteliğinde, "Türkçenin standart söyleyiş sözlüğü" oluşturulmalıdır. Tosun ve Aydın da (2013), konuşma eğitimine yönelik kitapların ses özellikleri ve Türkçenin doğru telaffuzu konusunda uzlaşmadıklarını, bu konuyla ilgili belirsizliklerin olduğunu belirterek, TDK'nin bu konuda çalışmalar yapmasının faydalı olacağını belirtmiştir.

5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda kelimelerin telaffuzunun önemine dikkat çekmek ve telaffuz konusunun göz ardı edilmesini önlemek için ortaokul konuşma kazanımları içerisinde, kelimelerin doğru telaffuzuna yönelik kazanımlara tekrar yer verilmelidir.

Kaynakça

- Aksan, D. (1987). *Her yönüyle dil*. (3. Bs.). Ankara: TDK Yayınları.
- Ak Başoğlu, D. & Aksu Raffard, C. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe sesletim öğreniminde yansıtıcı uygulamalar. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1112-1137.
- Aktaş, Ş. & Gündüz, O. (2005). *Yazılı ve sözlü anlatım*. (6. Bs.). Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Arslan, G. (2015). *İlkokul öğrencilerinin ünlü-ünsüz uyumuyla ilgili sözcükleri telaffuz etme durumları üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Bölük, R. (2011). *Serik (Antalya) ağızı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Büyüköztürk Ş. Kılıç Çakmak E.K. Akgün Ö.E. Karadeniz Ş. & Demirel F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (7. Bs.). Ankara: Pegem Akademi.

- Coşkun, M. V. (2016). *Türkçenin ses bilgisi*. (2. Bs.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Çerçi, A. (2013). *Konuşma eğitiminin telaffuz vurgu ve tonlama konularının dinleme destekli öğretimi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çiçek, A. (2005). Erzincan merkez ilköğretim okulları ikinci kademedeki okuyan bazı öğrencilerdeki telaffuz problemleri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2).
- Dağ Pestil, A. & Özden, M.G. (2018). Ana dilde konuşma becerisini ölçme ve değerlendirme. *Journal of Awareness*, 3, 557-570.
- Demir, N. Yılmaz, E. & Pilancı, H. (Eds.). (2011). *Türkçe ses bilgisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Demirci, M. (2015). B1 seviyesinde Türkçe öğrenen Suriyeli öğrencilerin sesli okuma becerisiyle ilgili tespitler. *Turkish Studies*, 10(7), 333-358.
- Ergenç, İ. (2002). *Konuşma dili ve Türkçenin söyleyiş sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Ergin, M. (2005). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Gürbüz, R. & Güleç, İ. (2016). Türkiye’de eğitim gören yabancı öğrencilerin Türkçeye ilişkin görüşleri: Sakarya Üniversitesi örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 6(2), 141-153.
- Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin ses bilgisi*. (1. Bs.). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karahan, L. (2017). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*. (4. Bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- MEB (2006). Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı. Ankara: MEB Yayını.
- MEB (2017). Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı. Ankara: MEB Yayını.
- MEB (2018). Milli Eğitim Bakanlığı ilköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı. Ankara: MEB Yayını.
- Morali, G. (2018). Suriyeli mülteci çocuklara Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15).
- Saban, A. & Ersoy, A. (Eds.) (2017). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. (2. Bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, H. (2017). İlköğretim öğrencilerinin standart Türkçedeki ünsüzleri sesletimleri üzerine bir inceleme. *Elementary Education Online*, 16(2), 497-508.
- Tepeli, Y. & Arıcı, A.F. (2018). Türkiye Türkçesinde ünlü-ünsüz uyumuna uymayan sözcükler üzerine bir inceleme. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(10), 249-262.
- Tosun, D. & Aydın, İ. S. (2013). Konuşma eğitimine yönelik hazırlanan kitaplarda yer alan ses özellikleri konularının değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 15-32.

- Tüm, G. (2014). Çok uluslu sınıflarda yabancı dil Türkçe öğretiminde karşılaşılan sesletim sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 29(2), 255-266.
- Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.
- Yelok, V.S. & Dolunay, S.K. (2007). Telaffuz meselesi ve ülkemizde telaffuz eğitimi. *Türk Yurdu*, 27(239), 63-66.
- Yenen, E. (2012). *Meslek liseleri ile genel liselerin dokuzuncu sınıf dil ve anlatım dersi ses bilgisi ve telaffuz ünitesi hedeflerine ulaşma düzeylerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. Bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.